

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző: *Fülep Berecs*

Cím: *Igy lett a jelentéktelen faluból nagyváros*

Forrás: *Világhír*
Budapest 1951 VIII/25

(Hely)

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Személy:

Helyszám:

708

Budapesti Tört. Músz.

"1951"

Igy lett a jelentéktelen faluból nagyváros

- KIÁLLÍTÁS BUDAPEST FEJLŐDÉSÉRŐL -

Nagyon értékes és érdekes kiállítást rendezett a Budapesti Történelmi Múzeum újkori osztálya *Budapesti újkori fejlődéséről* a kiscelliutcai múzeum-épületben. A kiállítás bemutatja, hogy miképpen szabadult fel fővárosunk a másfélévszázados török rabság alól s ez a felszabadult, de a fejlődésben visszamaradt város a kapitalista fejlődés következtében hogyan lett

rövid idő alatt kis faluból világvárossá,

hogyan került az 1848-as szabadságharc idején az európai fejlődés élére és a világ szabadságszerető népei érdeklődésének középpontjába.

A kiállítás érdekesebbnél érdekesebb metszetekkel, öreg, megsárgult tudósításokkal kezdődik, melyekből kitérnek, hogy egész Európára kiterjedő figyelmet kellett Budavár ostroma és felszabadítása (1686). De a „kegyes” XI. Ince pápa, a hadjárat kezdeményezője és anyagi támogatója által vezetett felszabadító háborút korántse gondoljuk csupán a keresztényi összefogás eredményének: a nyugati birokait elvesztő Habsburg-családnak kelet felé kellett terjeszkednie. A felszabadító háborúban résztvevő, zsákmányra éhes csapatok és hadvezérek tengernyi szenvedést zúdítottak a magyarságra. A legsúlyosabb harcokat magyar csapatok vívták és az or-

A kiállítás egyik részlete: ötvösmunkák, berendezési tárgyak az 1820-as évekből.

szágnak egész éven át táplálnia kellett az egész felszabadító hadsereget.

Az első terem szekrényében lévő, I. Lipót-féle kiváltságlevél élénk bizonyítéka a gyarmatosító és magyarellen-es politikának: ebben ugyanis azt olvassuk, hogy csak katolikus és né-

met polgárai lehetnek a városnak. A város vezetését is németekre bízzák, s egy öreg városi tanácsjegyzőkönyv elárulja, hogyan vezették ezek a város ügyeit: elsikkasztják a város pénzét s a bécsi kormány utasítására elsimítják az ügyet! A város iparának

Budapest nyomda NV, Közp. városi háza kifejlődését teraszterüen gátolja a bécsi kormány, így ez alig fejlődik ki még a XVIII. században is a céljellegű kisműhelyek színvonalán. De ezek a céhek a lassan kifejlődő manufaktúrákkal csak úgy tudnak konkurrálni, ha fokozzák a legények és inasok kizsákmányolását. Nézzük, mit árul el erről az egyik céh szabályzata (látható a II. teremben): „Mester legényeknek az Czéhtül minden holnapban engettetik egy Nap, mellyben maguknak dolgozzanak, ezen kívül maguk munkájukhoz ne ragaszkodgyanak; hanem nyáron és télen Négy Órakerül jöl kelvén és egész kilencz Óráig estve dolgozzanak...” — Vagyis ez napi 17 órai munkaidő!

De a hazai ipar már ebben az időben remek alkotásokat hoz létre: ilyen pl. a budai városháza 1752-ből származó órája a III. teremben.

A XVIII. század végén

Pest rohamos fejlődésnek indul,

mégpedig kereskedelmi központtá alakulása következtében. Nagy jelentőségre tesznek szert Pest vásárai. Az 1800-as évek elejéről származó város térképeken az V. kerület helye csupa piac és vásártér. Itt emelkednek a kereskedők palotái, itt épülnek ki a boltok.

A céhek az egyre fokozódó áruter-

melésben nem tudnak lépést tartani a fejlődéssel. Egyre nehezebb a szervezkedő legények fékentartása. Az elégedetlenség gócpontjai a városban található legényszállások. A mesterek igyekeznek szabályzatokkal megkötni a legények szervezkedését. Erre vonatkozólag azt olvashatjuk az óbudai cipész céh 1841. évi kiváltságlevelében: „A' Mesterlegények magok között különös szövetséget nem tehetnek... A' Legényeknek nem szabad a' Mesterek-től megkivánandó bíránt egymás között összebeszélni...”

A következő folyosó-rész fővárosunk fejlődésének igen szomorú szakaszát mutatja be: a pesti árvíz pusztítását az 1838. évben. A metszetek és térképek fogalmat adnak a pusztulás méreteiről; az egyik térkép statisztikai adatai szerint az elpusztult házak száma a Belvárosban 70; a Lipót-városban: 71; a Terézvárosban: 811; a Józsefvárosban: 891; a Ferencvárosban: 438. Vagyis az akkor külvárosnak számító részek szegényes viskói óriási kárt szenvednek a belső, jómódúak által lakott városrészekhez viszonyítva. Az egykorú metszetek azt is elárulják, hogyan viselkedtek a vész napjaiban a gazdag polgárok: az előkelő ficsurok agaraikat mentik hátukon a ház előtt álló csónakokon. De leginkább rávilágít ezeknek a viselkedésére Wesselényi naplójának 1838 március 14—15-én éjjel kelt, idevonatkozó része: számos hajó járt a vízzel borított utcákon, s végre Wesselényi ismerőst pillantott meg, egy arisztokrata ifjút. Wesselényi kérdésére, hogy vajjon mentésre siet-e, kijelentette, hogy istállót keres lovai számára!

A fejlődő kapitalizmus egyre nagyobb építkezési lendületet teremt: felépül a Vigadó, a Nemzeti Múzeum, a Lloyd-palota, a pesti Városháza, a Vármegyeháza; megjelenik az idegen tőke is a Dunagőzhajózási Társaság formájában, mely létrehozza az Obudai Hajógyárat. Létrejön a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank, melynek részvényesei között ott látjuk — az egykori iratok szerint — Valero selyemgyárost, br. Podmaniczky Lászlót, br. Rédl Imrét, Ul-

mann Móric bankárt és élén „nagyméltóságú Ürményi Ferenc cs. és kir. kamarást” és társaikat, vagyis a nagykereskedőket, tőkéseket és nagybirtokosokat.

A korszak legjelentősebb vállalkozásának.

a Lánchidnak az építését

igen sok metszet, térkép és szaknyelv bemutatása dokumentálja. Látjuk a Lánchídat megelőző téli átkelést a zajló Dunán, látjuk a Lánchíd alapkövetételét, az építés különböző periódusait, majd a felépítés után kifejlődő harcot azért, hogy a nemesek is fizessenek hídóamot.

Az V. teremben számos kiállított okmány és tárgyi emlék beszél a kifejlődő kapitalizmus kizsákmányolóinak fényűző életéről. Az ötvös- és porcelánipar remekei sorakoznak a szekrényekben: a híres Szentpéteri ötvösmester remekei. De a kiállítás a nagy tömegek nyomorúságát is érzékelteti

ugyanebben az időben: az 1831-es kolerazendülés metszetei hallatlan nyomorról beszélnek; láthatunk egykorú ábrázolást a kolduló gyerekek számának mérhetetlen elszaporodásáról; egykorú tudósítás beszámol arról, hogy az éhségtől az utcán hallak meg az emberek, a betegségek száma növekedett. A Pesti Napló kiállított egykorú számában ezt olvashatjuk: „Ti, kik selyem takarók alatt nyujtózdotok puha párnáitokon, gondolkozatok ez állapotról!”

Ilyen körülmények között vette fel azután 1848-ban Kossuth vezetése alatt a nemzet a küzdelmet szabadságért, a jobbság felszabadításáért. A kiállítás befejező része a szabadságharc eseményeit és bukását mutatja be, ábrázolja a főváros pusztulását 1849-ben: Hentzi német városparancsnok kegyetlenül összeágyúztatta a fővárost.

A Budapesti Történeti Múzeum újkori osztálya mintegy 20 év óta nem rendezett kiállítást. Annál nagyobb érdeme, hogy most ilyen értékes és szép anyagot mutat be épülő szocialista fővárosunk multjából.

Fülep Ferenc